

แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดปทุมธานี

Strategic of Waste Management in Pathum Thani

เสาวลักษณ์ ศักดิ์สิทธิ์ (Saowalak Saksit)* จุฑารัตน์ ชมพันธุ์ (Chutarat Chompunth)**

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดปทุมธานีโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนได้เสีย ร่วมกับการทบทวนวรรณกรรมและนำมาประยุกต์ใช้ใน 3 ด้าน คือ ปัญหาขยะมูลฝอย สภาพพื้นที่ และความต้องการของประชาชน ผลการศึกษาพบว่า จังหวัดปทุมธานีมีปัญหาขยะมูลฝอยตกค้างสูงสุดคิดเป็น 6 ของประเทศ คริวเรือนส่วนใหญ่ทิ้งขยะมูลฝอยโดยไม่คัดแยก และนำไปกำจัดแบบทิ้งเทกอง รวมทั้งมีการคัดค้านโครงการสร้างสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยแห่งใหม่จากประชาชนในพื้นที่เสมอ ด้านสภาพพื้นที่โดยรวมของจังหวัดปทุมธานีเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำจึงเกิดน้ำท่วมบ่อยครั้ง ปัจจุบันจังหวัดปทุมธานีแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยโดยว่าจ้างบริษัทเอกชนเข้ามารับขยะมูลฝอยไปกำจัดนอกพื้นที่ซึ่งต้องอาศัยงบประมาณจากส่วนกลาง ส่วนภาคประชาชนต้องการให้ปรับปรุงพื้นที่ทิ้งขยะมูลฝอยเดิมให้ดีขึ้นมากกว่าการสร้างพื้นที่กำจัดขยะมูลฝอยแห่งใหม่ ข้อเสนอแนะจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ จังหวัดปทุมธานีควรปรับปรุงพื้นที่ทิ้งขยะมูลฝอยเดิมให้กลายเป็นบ่อฝังกลบขยะที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ รวมถึงควรมีการให้ความรู้ ความเข้าใจและส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากขึ้นหากจะสร้างพื้นที่กำจัดขยะมูลฝอยแห่งใหม่

ABSTRACT

This qualitative research was studied the problem in strategic of waste management in Pathum Thani. Documentation analysis together with in-depth interviews with all stakeholders were conducted on three perspectives i.e., the degree of problem, the area, and the managing approach. The result showed that Pathum Thani ranked among the one-sixth provinces that facing the un-managed waste leftover amount. The waste was disposed without separation and directly transfer to the site. The authority has been outsourcing (subsidized by the central government) the company to handle it. Also, the plan to acquire the new disposal site was not supported. Since the residents foreseen the situation in the different way, they demand using the existing area with the upgrading (if applicable) rather than acquiring the new sites and expected the official to implement a joint decision making throughout the acquisition of any new landfill site.

คำสำคัญ: การจัดการขยะมูลฝอย แนวทาง ปทุมธานี

Keywords: waste management, strategic, Pathum Thani

*นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะบริหารการพัฒนาลิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

**ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะบริหารการพัฒนาลิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

บทนำ

จากรายงานสถานการณ์ขยะมูลฝอยของประเทศไทยของกรมควบคุมมลพิษ (2557) ระบุว่า ปี พ.ศ. 2556 มีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ จำนวน 26.77 ล้านตัน ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาถึง 2 ล้านตัน ซึ่งปริมาณขยะเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชน เช่น เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์พาหะนำโรคโดยเฉพาะยุงและหนู ส่งกลิ่นเหม็นรบกวน ประชาชนมีปัญหาเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ ทักษะสภาพไม่สวยงาม (วิวัฒน์ สวาศรี และคณะ, 2548) นอกจากนี้ยังมีการปนเปื้อนของสารอินทรีย์ สารอนินทรีย์ เชื้อโรค แบคทีเรีย และสารพิษต่างๆ จากน้ำขยะมูลฝอย ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำผิวดิน และน้ำใต้ดิน นำไปสู่อันตรายต่อผู้ใช้น้ำและสิ่งมีชีวิตที่อาศัยในแหล่งน้ำ อีกทั้งขยะมูลฝอยที่กองทิ้งไว้นาน ๆ จะมีก๊าซที่เกิดจากการหมักขึ้น ได้แก่ ก๊าซมีเทน ก๊าซชีวภาพซึ่งติดไฟหรือเกิดระเบิดขึ้นได้ และก๊าซไข่เน่า (ก๊าซไฮโดรเจนซัลไฟด์) ที่มีกลิ่นเหม็น เนื่องจากการจัดการขยะในปัจจุบันที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เช่น การทิ้งเทกองบนดินโดยตรง การเผาโดยไม่บำบัดควัน การลักลอบทิ้งขยะในพื้นที่สาธารณะ (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2558) รวมถึงหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบมีวิธีการจัดการขยะมูลฝอยไม่ดี เช่น สถานที่กำจัดขยะไม่เพียงพอ ไม่คัดแยกขยะ การสร้างสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยแห่งใหม่ประชาชนต่อต้าน

ต่อมาคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เห็นชอบ มาตรการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2557 โดยกรมควบคุมมลพิษผลักดันให้ “การจัดการขยะมูลฝอยเป็นวาระแห่งชาติ” โดยมีเป้าหมายภายใต้แผนจัดการมลพิษ พ.ศ. 2555 – 2559 คือ 1) อัตราการกำจัดขยะมูลฝอย ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 50 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น 2) อัตราการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 30 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น โดยจังหวัดปทุมธานีคิดเป็น 1 ใน 6 จังหวัดที่มีขยะมูลฝอยตกค้างมากที่สุดในประเทศ ซึ่งรัฐบาลมีนโยบายให้แก้ไขอย่างเร่งด่วนภายใน 6 เดือน โดยบ่อขยะนี้เป็นแบบทิ้งเทกองบนพื้นดิน และกองสูงเกินจนล้นบ่อ ทำให้ส่งกลิ่นเหม็นสร้างความเดือดร้อนให้ประชาชนและเป็นมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งทางจังหวัดได้แก้ไขปัญหามาโดยที่จ้างบริษัทเอกชนมาขนขยะมูลฝอยไปกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ รวมถึงจังหวัดต้องมีรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกต้องตามหลักวิชาการด้วยในอนาคต เพื่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและสิ่งแวดล้อมที่ดี

ด้วยเหตุนี้ทางผู้วิจัยจึงสนใจที่จะเสนอแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดปทุมธานีที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เหมาะกับสภาพพื้นที่ของจังหวัดและความต้องการของประชาชน เพื่อนำไปสู่การจัดการปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

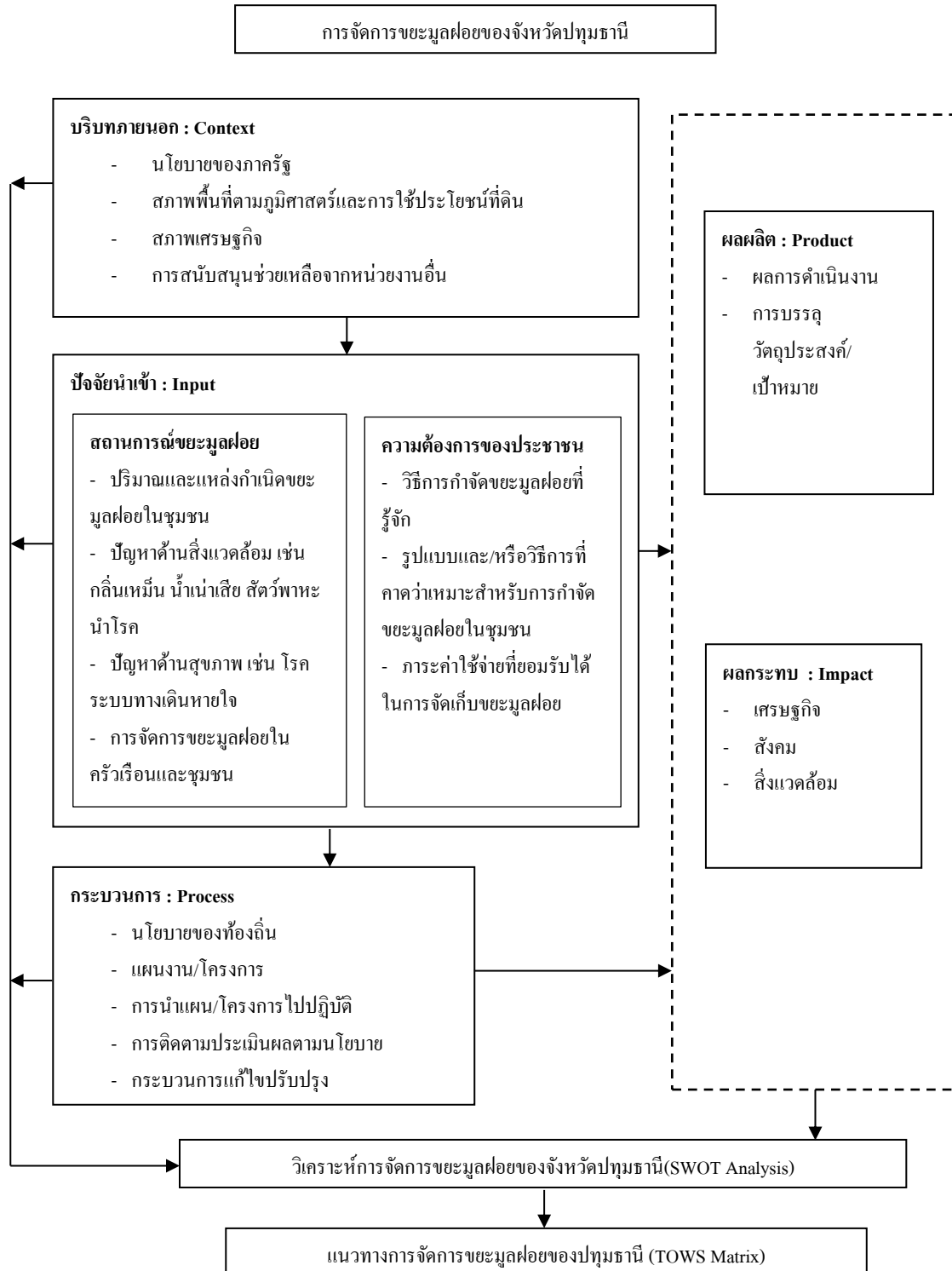
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของจังหวัดและความต้องการของประชาชน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดปทุมธานี ใช้เทคนิคการประเมินแบบ CIPP-I Model เป็นกรอบในการนำเสนอแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดปทุมธานี จากนั้นนำผลการศึกษาที่ได้มาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดปทุมธานี โดยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน และการวิเคราะห์

สภาพแวดล้อมภายนอกขององค์กร(SWOT Analysis) และนำ SWOT Matrix มาดำเนินการประเมิน และวิเคราะห์ เพื่อจัดทำเป็นแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดปทุมธานีต่อไป ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

วิธีการวิจัย

ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) และจากการทบทวนวรรณกรรมทางวิชาการ หนังสือ เอกสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้กำหนดคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ โดยการสัมภาษณ์เป็นการสอบถามมีลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิด (Open-ended Questions) ที่ออกมาโดยเฉพาะกับกลุ่มตัวอย่างในแต่ละประเภท และแบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 7 ข้อ ส่วนที่ 2 การจัดการขยะมูลฝอย แบ่งเป็นปัญหาขยะมูลฝอยภายในชุมชน การจัดการขยะมูลฝอยภายในบ้าน และการจัดการขยะมูลฝอยในที่อื่น รวมทั้งสิ้น 12 ข้อ ส่วนที่ 3 ความต้องการของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอย จำนวน 10 ข้อ ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะ ตามลำดับ และมีการประชุมกลุ่มย่อยกับผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐ และนักวิชาการหรือ NGOs เพื่อวิเคราะห์ SWOT หาแนวทางการจัดการขยะที่เหมาะสมของจังหวัดปทุมธานี

จากนั้นผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต โดยการจับประเด็นหลักของเรื่อง (Traits) แล้วนำเสนอเชิงพรรณนา (Descriptive analysis) เพื่อสรุปเนื้อหา ความคิดเห็นและข้อมูลที่ค้นพบ แล้วนำเสนอตามประเด็นที่กำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์แต่ละหัวข้อ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาและกรอบแนวคิดที่ได้เสนอไว้ เพื่อนำมาสรุปผลการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงประเด็นและครบถ้วนมากที่สุด ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และเก็บข้อมูลด้วยการจดบันทึกและบันทึกเสียงใน 3 ประเด็นหลัก คือปัญหาขยะมูลฝอย วิธีการจัดการขยะมูลฝอยในปัจจุบันและอนาคต อุปสรรคในการทำงาน และข้อเสนอแนะ ความรู้การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation)

ประชากร คือ ชาวจังหวัดปทุมธานีและกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย แบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ 1) หน่วยงานราชการส่วนกลาง จำนวน 2 ท่าน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและเจ้าหน้าที่กรมควบคุมมลพิษ 2) หน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค จำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดปทุมธานี เจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดปทุมธานี และเจ้าหน้าที่สำนักงานพลังงานจังหวัดปทุมธานี 3) หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น จำนวน 4 ท่าน 4) นักวิชาการจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและ/หรือองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม (NGOs) จำนวน 3 คน 5) ผู้นำชุมชน จำนวน 3 ท่าน และ 6) ประชาชนทั่วไป จำนวน 16 ท่าน รวมผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญทั้งสิ้น 31 ท่าน

โดยวิธีที่ใช้ในการเก็บตัวอย่างในการสัมภาษณ์แบ่งเป็น 2 วิธี ได้แก่ 1) การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) สำหรับกลุ่ม หน่วยงานราชการส่วนกลาง หน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค นักวิชาการจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และ NGOs 2) การเลือกตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) เนื่องจากในพื้นที่ศึกษาสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ อำเภอที่ไม่มีแหล่งกำจัดขยะมูลฝอย อำเภอที่มีแหล่งกำจัดขยะมูลฝอย และอำเภอที่กำลังจะมีโครงการสร้างแหล่งกำจัดขยะมูลฝอย ได้แก่ อำเภอหนองเสือ อำเภอลองหลวงและอำเภอสสามโคก ตามลำดับ ภายหลังจากการแบ่งชั้นภูมิจะเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงกับหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชน และเลือกตัวอย่างแบบบอกต่อ (Snowball Sampling) กับกลุ่มประชาชน

จริยธรรมการวิจัย

ผู้วิจัยยึดหลักการ 3 ประการในการศึกษาวิจัย คือ หลักความเคารพในบุคคล (Respect for person) หลักคุณประโยชน์ไม่ก่ออันตราย (Beneficence) และหลักความยุติธรรม (Justice) โดยไม่เปิดเผยชื่อของผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อไม่ก่อให้เกิดความเสียหายกับผู้ให้ข้อมูลหลัก รวมถึงไม่ลำเอียงในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดปทุมธานี โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียและการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม พบว่า บริบทภายนอก (Context) ของจังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย นโยบายภาครัฐ สภาพเศรษฐกิจ สภาพพื้นที่ตามภูมิศาสตร์และการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการสนับสนุนช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น ดังนี้

1) นโยบายภาครัฐพบว่า จังหวัดปทุมธานีมีการจัดการขยะมูลฝอยที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ตามที่คณะกรรมการความสงบแห่งชาติ (กศช.) เห็นชอบ โรดแมปการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2557 โดยกรมควบคุมมลพิษ ได้ประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ และได้จัดทำแผนการจัดการมูลฝอยชุมชนและของเสียอันตราย เพื่อแก้ไขปัญหามูลฝอยชุมชนในภาพรวมของประเทศให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดการบูรณาการ ประกอบด้วย การแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยตกค้างสะสมจัดทำแผนแม่บทในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย จังหวัดปทุมธานี ดำเนินการคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทางร่วมมือกับภาคเอกชนเพื่อดำเนินการแปรรูปขยะมูลฝอยเป็นพลังงาน

2) สภาพเศรษฐกิจ จากแผนพัฒนาจังหวัดปทุมธานีพ.ศ.2557-2560 (ฉบับทบทวน) ระบุว่า โครงสร้างเศรษฐกิจปทุมธานีเติบโตด้วยภาคอุตสาหกรรมและมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องการจ้างงานส่วนใหญ่จึงอยู่ในอุตสาหกรรมการผลิตเป็นหลัก ส่วนภาคการเกษตรปัจจุบันหดตัวลงเรื่อยๆ แต่ชาวยังคงเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดปทุมธานี ซึ่งประชาชนคนที่ 1 กล่าวว่า “ในอดีตพื้นที่รอบๆ นี้เป็นสวน เป็นนาทั้งหมด แต่ปัจจุบันหายไปหมดแล้ว กลายเป็นบ้านจัดสรร ผู้คนส่วนใหญ่ก็ทำอาชีพรับจ้าง”

แต่ประชาชนคนที่ 2 กล่าวว่า “สิ่งหนึ่งที่สำคัญ และประจักษ์ที่ชัดเจนก็คือพื้นที่เชิงเขารากใหญ่เป็นพื้นที่อนุรักษ์แหล่งน้ำดิบ เป็นแหล่งต้นน้ำที่หล่อเลี้ยงคนกรุงเทพมหานครจำนวน 11 ล้านชีวิต จุดที่ 2 แหล่งน้ำดิบของกระแซ จะเป็นแหล่งน้ำดิบหล่อเลี้ยงคนปทุมธานีอีกกว่าล้านชีวิต ฉะนั้นตรงนี้ก็ถือเป็นห่วงโซ่อาหารสำคัญที่ใช้ไม่ใช่แค่บริโภค เป็นห่วงโซ่สำคัญในระบบเศรษฐกิจที่ใช้ผลิตอาหารซึ่งส่วนใหญ่อยู่ที่กรุงเทพมหานคร ฉะนั้นตรงนี้ก็ถ้าเกิดผลกระทบ หรือวิกฤตอะไรที่มีสารปนเปื้อนไหลลงสู่คลองต้นน้ำดิบ นั่นคือส่งผลกระทบต่อห่วงโซ่อาหาร” ซึ่งสอดคล้องกับคณะรัฐมนตรีมติ เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2522 กำหนดพื้นที่แหล่งน้ำดิบเพื่อการประปานครหลวงว่า 1. ไม้อนุญาตให้ตั้งหรือขยายโรงงานอุตสาหกรรมที่มีน้ำทิ้งประกอบด้วยสารเป็นพิษประเภทโลหะหนัก วัตถุมีพิษที่ใช้ในการเกษตรและสารเคมีอื่น ๆ ที่เป็นพิษ 2. ไม้อนุญาตให้ตั้งหรือขยายโรงงานอุตสาหกรรมที่มีน้ำทิ้งปริมาณเกินกว่าวันละ 50 ลูกบาศก์เมตร ทั้งนี้ไม่รวมน้ำหล่อเย็น

จะเห็นได้ว่า พื้นที่จังหวัดปทุมธานีแหล่งเกษตรกรรมลดลง แหล่งอุตสาหกรรมมากขึ้น ส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเนื่องจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมและบ้านจัดสรร และมีประชากรหนาแน่นขึ้น ซึ่งหากมีมลพิษเกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและประชาชนจำนวนมาก

3) สภาพพื้นที่ตามภูมิศาสตร์และการใช้ประโยชน์ที่ดิน จังหวัดปทุมธานีเป็นที่ราบลุ่มโดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านใจกลางจังหวัดและแบ่งพื้นที่จังหวัดปทุมธานีเป็น 2 ส่วน คือ ฝั่งตะวันตกของจังหวัดหรือบนฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ พื้นที่ในเขตอำเภอลาดหลุมแก้วกับพื้นที่บางส่วนของอำเภอเมืองและอำเภอสสามโคก กับฝั่งตะวันออกของจังหวัดหรือบนฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ พื้นที่อำเภอเมืองบางส่วนของอำเภอธัญบุรี อำเภอลองหลวง อำเภอหนองเสือ อำเภอลำลูกกา และอำเภอสสามโคกบางส่วน ในฤดูฝนจะเกิดน้ำท่วมบริเวณพื้นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นบริเวณกว้าง และก่อให้เกิดปัญหาอุทกภัยในพื้นที่ฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนพื้นที่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำ

เจ้าพระยาจะมีปัญหาน้ำท่วมบ่อยกว่า เนื่องจากมีคลองชลประทานจำนวนมากจึงสามารถควบคุมปริมาณน้ำได้ มีแหล่งน้ำธรรมชาติรวม 570 แห่ง

ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน ประมาณร้อยละ 64.25 ของพื้นที่ทั้งหมดเป็นพื้นที่เกษตรกรรม แต่ปัจจุบันมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ขยายตัวมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นที่ยอมรับของสถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัยต่างๆ ที่สำคัญ และเศรษฐกิจเติบโตอย่างรวดเร็ว กลายเป็นสังคมเมืองและแหล่งอุตสาหกรรม ทำให้มีผู้คนทั้งจากในประเทศและต่างประเทศเข้ามาอยู่อาศัยในจังหวัดปทุมธานีจำนวนมาก (แผนพัฒนาจังหวัดปทุมธานี พ.ศ. 2557-2560 (ฉบับทบทวน), 2558) ซึ่งสอดคล้องกับประชาชนคนที่ 3 กล่าวว่า “เชียงรากใหญ่ น้ำท่วมทุกปี โดยเมื่อปี 2554 น้ำท่วมมิดชั้น 1 ของบ้าน อีกทั้งที่ดินบริเวณนี้ทำการเกษตรโดยเฉพาะพืชสวนครัว” ในขณะที่ประชาชนคนที่ 4 กล่าวว่า “เขตเทศบาลตำบลหนองเสือมีลักษณะเป็นคอน ทำให้ไม่เคยน้ำท่วมเลย แต่ตรงอื่นท่วมหมด แล้วย่านนี้ก็ยังมีน้ำอยู่มาก ไม่ค่อยมีโรงงานอุตสาหกรรม”

จะเห็นได้ว่าสภาพพื้นที่ตามภูมิศาสตร์และการใช้ประโยชน์ที่ดินจากสัมภาษณ์และการศึกษาข้อมูลเอกสาร พบว่า สภาพพื้นที่โดยรวมเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ จึงเกิดปัญหาอุทกภัยบ่อยครั้ง ยกเว้นในบางพื้นที่ที่เป็นที่ดอน เช่น เขตเทศบาลตำบลหนองเสือ ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินแต่เดิมพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้เพื่อการเกษตร แต่ปัจจุบันก็เริ่มลดน้อยลง

4) การสนับสนุนช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์พบว่า จังหวัดปทุมธานีเป็นแบบทิ้งเทกอง (Open Dump) ซึ่งดำเนินการไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการจำนวน 4 แห่ง แบ่งเป็นของรัฐบาล 2 แห่ง คือ เทศบาลเมืองและเทศบาลเมืองปทุมธานี และของเอกชน 2 แห่ง แต่บ่อยๆไม่สามารถรองรับขยะมูลฝอยที่จะจัดการได้ในแต่ละวัน (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2558) โดยเจ้าหน้าที่รัฐส่วนภูมิภาคคนที่ 1 กล่าวว่า “การจัดการขยะของอำเภอคือ จัดเก็บจากครัวเรือนแล้วขายให้เอกชนไปกำจัดที่อื่น ซึ่งจะมีทั้งที่อยู่ชุมชนและสระบุรี ซึ่งในอนาคตหากในจังหวัดปทุมธานีเองต้องมีสถานที่กำจัดภายในจังหวัด คิดว่าการสร้างโรงไฟฟ้าจากพลังงานขยะจะเป็นทางออกที่ดีที่สุด แต่ต้องสร้างในพื้นที่ห่างไกลชุมชนและให้ความรู้ สร้างความเข้าใจเพื่อให้ประชาชนยอมรับ จะได้ไม่เกิดการคัดค้าน เช่นที่มียาโดยตลอด” แต่ประชาชนคนที่ 5 กล่าวว่า “ขยะที่บ้านมีน้อย ที่บ้านก็ไม่มีถังของเทศบาล เลยเผาเองข้างๆ บ้านอาทิตย์ละหน”

จะเห็นได้ว่าจังหวัดปทุมธานีมีการจัดการขยะมูลฝอยที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับครัวเรือนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆ โดยจะมีทั้งการเผาเอง การรวบรวมและจัดเก็บโดยท้องถิ่น ซึ่งในระดับท้องถิ่นเองจะมีวิธีกำจัดขยะที่แตกต่างกันอีกเช่นกัน โดยบางพื้นที่จะขยะมูลฝอยกองรวมกันไว้จนมีปริมาณมากแล้วให้เอกชนมาขนออกไปกำจัดที่อื่น บางพื้นที่จะรวบรวมและขนส่งไปกำจัดนอกพื้นที่จังหวัดปทุมธานีซึ่งส่วนใหญ่เป็นบริษัทเอกชน

ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย สถานการณ์ขยะมูลฝอยและความต้องการของประชาชน ดังนี้

- 1) สถานการณ์ขยะมูลฝอยของจังหวัดปทุมธานีสร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชนและก่อมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม อาทิ แหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์พาหะนำโรค ส่งกลิ่นเหม็นรบกวน ทศนียภาพไม่สวยงาม น้ำเน่าเสีย นอกจากนี้ ยังเกิดไฟไหม้บ่อยๆ เช่น บ่อขยะเทศบาลเมืองลาดสวาย และบ่อขยะที่องค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม ซึ่งสอดคล้องกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐส่วนภูมิภาคคนที่ 2 กล่าวว่า “ตอนนี้ปทุมธานีมีขยะมหาศาลประมาณ 1,800 ตันต่อวัน ไม่รวมตลาดไทย ตลาดสี่มุมเมือง ซึ่งพื้นที่เหล่านี้จะรวบรวมโดยท้องถิ่นหรือเอกชนไปทิ้งเทกองไว้ตามที่ต่างๆ บางครัวเรือนก็เผาเอง” เจ้าหน้าที่ภาครัฐส่วนกลางคนที่ 1 กล่าวว่า “สภาพของจังหวัดปทุมธานี มีปัญหาขยะแอมบ่ทิ้งเยอะมาก ตามถนนจะมีขยะทิ้งเต็มไปหมด ส่วนใหญ่จะเป็นเอกชน ซึ่งดูแลสกปรกมาก ซึ่งเป็นแบบนี้ในเกือบทุกท้องถิ่น”

จะเห็นได้ว่า ปัญหาขยะมูลฝอยสร้างความเดือดร้อนต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมากเนื่องจากกำจัดไม่ถูกหลักสุขาภิบาล ซึ่งทางจังหวัดต้องเร่งแก้ไขปัญหานี้โดยสอดคล้องกับกรมควบคุมมลพิษจากรายงานสถานการณ์ขยะมูลฝอยของประเทศไทยของกรมควบคุมมลพิษ (2557) ระบุว่า ปี พ.ศ. 2556 จังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดที่สกปรกอันดับที่ 25 ของประเทศ มีขยะมูลฝอยเกิดขึ้นประมาณ 5.4 แสนตันต่อปี หรือประมาณ 1,500 ตันต่อวัน และมีปริมาณขยะมูลฝอยเก่าสะสม 50,000 ตัน ซึ่งเป็นของบริษัทรักษ์บ้านเรา จำกัด ทำให้จังหวัดปทุมธานีจัดอยู่ 1 ใน 6 จังหวัดพื้นที่วิกฤตที่ต้องเร่งจัดการปัญหาขยะมูลฝอยสะสมอย่างเร่งด่วน

2) ความต้องการของประชาชน จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า ทั้งภาครัฐและภาคประชาชนมีความต้องการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ของตนเอง แต่จะเกิดความขัดแย้งในกรณีที่มีการก่อสร้างสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยแห่งใหม่ไม่ว่าจะเป็นกำจัดด้วยวิธีใดก็ตาม โดยประชาชนคนที่ 6 กล่าวว่า “ถ้าจะให้สร้างที่ทิ้งขยะตรงนี้คงไม่ได้ เพราะไม่มีที่ดินเหลือแล้ว” เช่นเดียวกับที่ประชาชนคนที่ 7 กล่าวว่า “จะสร้างโรงไฟฟ้าขยะตรงไหนก็ได้ พื้นที่ไหนว่างก็สร้างไปแต่อย่ามาสร้างใกล้บ้านฉัน” ในขณะที่ประชาชนคนที่ 8 กล่าวว่า “หนองเสื่อมีที่ดินเยอะแยะ แต่ว่าเป็นของเอกชนนะ ถ้าถามว่าตรงไหนมีที่พอจะสร้างที่ทิ้งขยะ คิดว่าน่าเป็นที่ว่างที่อยู่ระหว่างคลอง 10 กับ คลอง 11” ส่วนประชาชนคนที่ 9 กล่าวว่า “หนองเสื่อมีที่ว่างที่เหมาะสมจะสร้างที่ทิ้งขยะ แต่อยู่เกือบๆ ดินดอนครนาก เพราะตรงนั้นเป็นที่นา ไม่มีชุมชน แต่ใจจริงควรสร้างที่ทิ้งขยะที่ใกล้กับแหล่งกำเนิดขยะมากกว่า ถ้าขยะตรงไหนเยอะก็น่าจะสร้างที่กำจัดตรงนั้น ค่าเก็บขยะจะได้ถูกๆ เพราะทุกวันนี้จ่าย 30 บาทต่อเดือนก็แพงแล้ว” ประชาชนคนที่ 10 กล่าวว่า “ที่ป่าอยากให้ทำคือ ตำบลใครตำบลมัน ไม่อยากให้มีรวมขยะกัน” และประชาชนคนที่ 11 กล่าวว่า “มีหลายทางเลือกคือ 1.ให้ขายขยะให้ TPI ที่สระบุรี 2.ถ้าต้องการสร้างศูนย์กำจัดขยะ ให้ทำตำบลใครตำบลมัน 3.มีกฎหมายคัดแยกขยะ 4. การเก็บขยะ ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบมีการคัดแยกขยะ 5. ก่อนดำเนินโครงการฯ ควรแจ้งให้ชุมชนทราบล่วงหน้า”

นอกจากนี้ นักวิชาการคนที่ 1 กล่าวว่า “เรื่องแก้ปัญหามลพิษจริงๆ ก็ต้องร่วมกันไปครบวงจรการจัดการขยะ โดยหลักการควรจะต้องเริ่มจากต้นทางแยกขยะให้ได้มากที่สุดก่อน ไปฝังกลบหรือเผาไหม้เรื่องสุดท้ายแล้ว ถ้าทำเรื่องแรกๆ ได้ก่อน เผลอๆ อาจไม่จำเป็นต้องสร้างก็ได้” นักวิชาการคนที่ 2 กล่าวว่า “การสร้างโรงไฟฟ้าขยะเป็นทางออกที่ดีแต่ควรไปสร้างแหล่งเดิมที่มีขยะอยู่แล้ว” ในขณะที่เจ้าหน้าที่ภาครัฐส่วนกลางคนที่ 2 กล่าวว่า “มันก็ต้องแก้ปัญหาค้นทางคือ อบต. ที่ผ่านมาปทุมธานีไม่มีที่กำจัดขยะที่ชัดเจนของภาครัฐ โน้นเกิดเสร็จก็ไปที่อยู่ชานแต่เดี๋ยวนี้ นโยบายเป็นวาระแห่งชาติ เขาไม่ให้ไป บ้านใครบ้านมัน ดูแลกันเอาเอง”

จะเห็นได้ว่า ความต้องการของประชาชนแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มที่ต้องการให้สร้างโรงไฟฟ้าจากพลังงานขยะ และกลุ่มที่ไม่ได้เจาะจงรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยแต่ขอให้มีการจัดการ แต่อย่างไรก็ตาม ประชาชนเกือบทั้งหมด มีความเห็นสอดคล้องกันว่า สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยควรอยู่ห่างจากที่พักอาศัยหรือห่างไกลชุมชนของตนเอง

ด้านกระบวนการ (Process) ประกอบด้วยนโยบายของผู้บริหาร แผนงาน/โครงการ และการนำแผน/โครงการไปปฏิบัติ ดังนี้ 1) นโยบายของผู้บริหาร จากการศึกษาพบว่า แผนแม่บทในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย จังหวัดปทุมธานี (2558) มียุทธศาสตร์ 4 ข้อคือ 1. การกำจัดขยะมูลฝอย (เก่า) ตกค้างสะสมในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย 2. การสร้างรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย 3. การวางมาตรการทางกฎหมายการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย 4. การสร้างวินัยของคนในชาติมุ่งสู่การจัดการที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับเจ้าหน้าที่รัฐส่วนภูมิภาคคนที่ 1 กล่าวว่า “จังหวัดปทุมธานีได้รับงบประมาณจากส่วนกลางเพื่อว่าจ้างบริษัทเอกชนมากำจัดขยะมูลฝอยตกค้างให้ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล” ด้านประชาชนคนที่ 12 กล่าวว่า “เทศบาลมีโครงการรับซื้อขยะ

ป่าก็คัดแยกขยะที่ขายได้ไปขายให้เทศบาลประจำ” ซึ่งสอดคล้องกับ โรดแมปการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายของกรมควบคุมมลพิษที่กำหนดการดำเนินงานเร่งด่วน ในกิจกรรมจัดการขยะเก่าสะสมพื้นที่วิกฤต 6 จังหวัด โดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัด กำกับดูแลการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น สั่งปิดบ่อขยะมูลฝอยชั่วคราว เพิกถอนใบอนุญาต สั่งปรับปรุงบ่อขยะเพื่อลดผลกระทบเบื้องต้น และกำจัดขยะตกค้างอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ และสอดคล้องกับการดำเนินงานตามแผนการจัดการมูลฝอยและของเสียอันตราย 10 ประการด้วย

2) แผนงาน/โครงการ จังหวัดปทุมธานี ได้ดำเนินการตาม โรดแมปการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายของกรมควบคุมมลพิษในการแปรรูปพลังงานจากขยะ โดยเลือกพื้นที่ตำบลเชียงรากใหญ่เป็นพื้นที่ตั้ง โครงการเพื่อสร้างโรงไฟฟ้าจากพลังงานขยะ ซึ่งปัจจุบัน โครงการอยู่ระหว่างการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับ โครงการขับเคลื่อนนโยบายบริหารจัดการขยะของรัฐบาล โดยความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับ เอกชนของจังหวัดปทุมธานี ที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2557 นอกจากนี้ จังหวัดปทุมธานี ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหา ขยะมูลฝอยตาม โรดแมปการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายของกรมควบคุมมลพิษ ได้แก่ ดำเนินการกำจัดขยะ มูลฝอยสะสมจำนวน 50,000 ตันเสร็จแล้ว โดยใช้งบประมาณจากส่วนกลาง, จัดทำแผนแม่บทการจัดการขยะมูลฝอย และของเสียอันตรายจังหวัดปทุมธานี ซึ่งอยู่ระหว่างการจัดทำ, ร่วมมือและสนับสนุนภาคเอกชน ในการสร้างโรงไฟฟ้า จากพลังงานขยะภายในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐส่วนกลางคนที่ 2 กล่าวว่า “ในโรงเรียนต่างๆ จะมีนโยบายคัดแยกขยะ และออกกฎระเบียบข้อกฎหมาย เช่น ห้ามทิ้งขยะ ทิ้งแล้วจะปรับ และ ส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคเอกชน เข้ามาดำเนินการพลังงานไฟฟ้าโดยใช้ขยะเป็นเชื้อเพลิงตามโรดแมป” และเจ้าหน้าที่ ส่วนท้องถิ่นคนที่ 1 กล่าวว่า “คนเราต้องมีจิตสำนึก คุณทิ้งขยะทุกวันจนเต็มปทุมธานี จะเอาน้ำไปทิ้งตรงไหน ถ้าจะ ไม่ให้สร้างโรงไฟฟ้าต้องตอบได้ว่าทำอย่างไร”

3) การนำแผน/โครงการไปปฏิบัติ จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์พบว่า แผนแม่บทในการ บริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย จังหวัดปทุมธานี (2558) กล่าวว่า ปิดหรือปรับปรุงสถานที่กำจัดขยะมูล ฝอยเดิมให้ถูกต้องตามหลักวิชาการทุกแห่ง บังคับใช้กฎหมายควบคุมสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยของเอกชนที่ดำเนินการ ไม่ถูกต้องให้ให้ดำเนินการอย่างถูกต้อง จัดการขยะตกค้างสะสมให้ถูกหลักวิชาการในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยของ ภาครัฐบาลและเอกชนทุกแห่ง ส่งเสริมการจัดการขยะในครัวเรือนสถานศึกษาและโรงงานทุกแห่ง ส่งเสริมภาคเอกชน ลงทุนการแปรรูปขยะเป็นพลังงาน โดยผู้นำชุมชนคนที่ 1 กล่าวว่า “ในเขตเทศบาลนี้ทุกบ้านเลขที่จะมีถังขยะให้คนละ 1 ใบ ซึ่งทางเทศบาลจะไปเก็บอาทิตย์ละครั้ง นอกจากนี้ จะมีถังรีไซเคิลแยกให้อีก 1 ถังด้วย สำหรับปริมาณขยะมี ประมาณอาทิตย์ละ 2 ตัน โดยปัจจุบันเพิ่มกว่าเท่าตัวเมื่อเทียบกับปีที่แล้ว เนื่องจากประชากรแฝงและพวกราชาที่ขับรถ มาทิ้งขยะ ในถังขยะของเทศบาล” และผู้นำชุมชนคนที่ 2 กล่าวว่า “ในชุมชนมีโครงการขายขยะให้เทศบาล โครงการ รมรงค์คัดแยกขยะมากมาย แต่ไม่ประสบความสำเร็จมากนัก เพราะเวลาเรียกประชุมทีก็มีชาวบ้านมาฟังน้อย”

ด้านประชาชนคนที่ 13 กล่าวว่า “ไม่เห็นมีเจ้าหน้าที่คนไหนเดินมาให้ความรู้เรื่องขยะเลยนะ อย่างเรื่อง คัดแยกเรารู้อยู่แล้วว่าขยะไหนขายได้เราก็กู้ไว้ รู้เรื่องทั้งนั้น ไม่เคยมีใครมาบอก” จะเห็นได้ว่าการดำเนินการตาม แผนงานต่างๆ ของหน่วยงานรัฐเข้าถึงประชาชนไม่ครบถ้วน เนื่องจากการประชาสัมพันธ์ที่ไม่ทั่วถึง 4) การติดตาม ประเมินผลตามนโยบาย จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐและผู้นำชุมชน พบว่า การดำเนินโครงการต่างๆ ไม่มีการ ประเมินผลอย่างเป็นทางการ และ 5) กระบวนการแก้ไขปรับปรุงยังไม่มีการดำเนินการแก้ไขปรับปรุงอย่างเป็นทางการ หากยังไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากส่วนกลาง ซึ่งสอดคล้องกับเจ้าหน้าที่รัฐส่วนภูมิภาคคนที่ 1 กล่าวว่า “ขยะที่ ตกค้างอยู่รักรัยบ้านเราก็อพยพไปทิ้งที่อื่นจนใกล้หมดแล้วหลังจากส่วนกลางอนุมัติงบประมาณมาให้”

ด้านผลผลิต (Product) ประกอบด้วยผลการดำเนินงานและการบรรลุวัตถุประสงค์/เป้าหมาย ดังนี้ 1) ผลการดำเนินงานสถานที่กำจัดขยะในปัจจุบันของจังหวัดปทุมธานีเป็นแบบทิ้งเทกอง (Open Dump) ซึ่งดำเนินการไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการมีทั้งหมด 4 แห่ง แบ่งเป็นของรัฐบาล 2 แห่ง คือ เทศบาลเมืองคูคต ซึ่งสร้างแล้วเสร็จตั้งแต่ปี 2541 แต่ไม่สามารถเปิดใช้ได้เนื่องจากประชาชนคัดค้าน และเทศบาลเมืองปทุมธานี ซึ่งเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2541 เนื้อที่ประมาณ 238 ไร่ แต่ปัจจุบันไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากถูกประชาชนร้องเรียนจำนวนมากเนื่องจากบ่อขยะรองรับขยะมูลฝอยเกินขีดความสามารถที่จะจัดการได้ในแต่ละวัน (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2558) และของเอกชน 2 แห่ง อย่างไรก็ตาม การดำเนินการจัดเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยจากครัวเรือนอยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของจังหวัดซึ่งแบ่งเป็น 64 เขตพื้นที่ แบ่งเป็นเขตเทศบาล 27 แห่งและเขตองค์การบริหารส่วนตำบล 37 แห่ง แต่มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียง 47 แห่งเท่านั้นที่มีการให้บริการจัดเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยจากครัวเรือนสำหรับสถานที่ขยะมูลฝอยเนื่องจากบ่อขยะของรัฐทั้งสองแห่งไม่สามารถดำเนินการได้ปัจจุบันจึงนำไปทิ้งที่ตำบลบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2) การบรรลุวัตถุประสงค์/เป้าหมาย ปัจจุบันจังหวัดปทุมธานียังไม่มีสถานที่กำจัดขยะอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการในจังหวัด ปัญหาขยะมูลฝอยจึงสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและประชาชน โดยรอบ ส่วนโครงการโรงไฟฟ้าจากพลังงานขยะที่เชิงรอกใหญ่ประชาชนยังคงคัดค้าน

ด้านผลกระทบ (Impact) ประกอบด้วย เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ดังนี้ 1) เศรษฐกิจ ในบางชุมชนที่โครงการรับซื้อขยะรีไซเคิล ก็จะทำให้ประชาชนส่วนหนึ่งมีรายได้จากการเก็บขยะ ซึ่งสอดคล้องกับที่ประชาชนคนที่ 14 กล่าวว่า “ที่บ้านจะคัดแยกขยะที่ขายได้เอาไว้ให้แม่ เพราะแม่แก่แล้วไม่ได้ทำงานอะไร จะได้มีรายได้จากตรงนี้ ในขณะที่เดียวกันการมีบ่อขยะก็ทำให้ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ไม่เติบโต ซึ่งสอดคล้องกับประชาชนคนที่ 15 กล่าวว่า “ที่ดินข้างบ้านมีคนจะมาขอซื้อตั้งหลายสิบล้าน จะทำบ้านจัดสรร แต่พอรู้ว่าบ่อขยะเขาก็ไม่ซื้อ”

2) สังคม ประชาชนคัดค้านการก่อสร้างสถานที่กำจัดขยะในพื้นที่ชุมชนตัวเองเสมอ เนื่องจากปัญหาจากขยะมูลฝอยที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ วิถีชีวิต และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับที่ประชาชนคนที่ 16 กล่าวว่า “บ่อขยะข้างๆ บ้านทำให้ป่าเดือดร้อนมาก อาศัยอยู่ในบ้านไม่ได้เลย จนต้องร้องเรียนไปขอให้ปิด”

3) สิ่งแวดล้อม พบว่าปัญหาจากกองขยะทำให้เกิดกลิ่นเหม็น น้ำเน่าเสีย และสัตว์พาหนะนำโรคเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับที่วิวัฒน์ และคณะ (2548) กล่าวว่า ปัญหาที่เกิดจากมูลฝอยชุมชนซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตในหลายๆ ด้านไม่ว่าจะก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม (Pollution) ซึ่งทำให้สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ของชุมชนเกิดมลพิษ เช่น น้ำเสีย อากาศเสีย การปนเปื้อนของดิน หรือเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของเชื้อโรคและแมลงต่าง ๆ (Breeding Places)

วิเคราะห์การจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดปทุมธานี (SWOT Analysis) โดยการประชุมกลุ่มย่อยกับผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐ และนักวิชาการหรือNGOs เพื่อวิเคราะห์แนวทางการจัดการขยะที่เหมาะสมของจังหวัดปทุมธานี

การวิเคราะห์ปัจจัยภายใน ในส่วนของจุดแข็ง (Strengths) และจุดอ่อน (Weakness) ของจังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วยสถานการณ์ขยะมูลฝอย ความต้องการของประชาชน นโยบายของท้องถิ่นแผนงาน/โครงการการนำแผน/โครงการไปปฏิบัติการติดตามประเมินผลตามนโยบายและกระบวนการแก้ไขปรับปรุง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ปัจจัยภายในการจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดปทุมธานี

ประเมิน	ผลการวิเคราะห์
จุดแข็ง (Strengths)	S1 จังหวัดได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลส่วนกลาง S2 ประชาชนเข้มแข็ง มีความรู้ ความเข้าใจ ต่อรองกับหน่วยงานรัฐได้ S3 หน่วยงานรัฐส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นตอบรับนโยบายจากส่วนกลาง S4 หน่วยงานรัฐส่วนท้องถิ่นดำเนินแผนงานเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยอย่างเป็นรูปธรรม
จุดอ่อน (Weakness)	W1 การจัดการขยะมูลฝอยทำได้ช้าเพราะต้องรอนงบประมาณจากส่วนกลาง W2 ไม่มีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกต้องตามหลักวิชาการในจังหวัด W3 ประชาชนปฏิเสธสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยหากอยู่ในพื้นที่ชุมชนตนเอง W4 การดำเนินงานต่างๆ ของภาครัฐประชาสัมพันธ์ไม่ถึงประชาชนอย่างครบถ้วน จึงทำให้โครงการต่างๆ ไม่ประสบความสำเร็จ หรือประชาชนไม่รับทราบ

การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก ในส่วนของโอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ประกอบด้วย นโยบายของภาครัฐ สภาพเศรษฐกิจ สภาพพื้นที่ตามภูมิศาสตร์และการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการสนับสนุนช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกการจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดปทุมธานี

ประเมิน	ผลการวิเคราะห์
โอกาส (Opportunities)	O1 นโยบายภาครัฐในทุกระดับสอดคล้องกัน O2 บริษัทเอกชนสนใจลงทุนทำธุรกิจขยะมูลฝอยในจังหวัด O3 สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยเดิมสามารถปรับปรุงได้ O4 มีพื้นที่เหมาะสมหากต้องสร้างสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยใหม่
อุปสรรค (Threats)	T1 ประชาชนไม่เชื่อมั่นการทำงานของภาครัฐ โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย จึงมีการคัดค้านโครงการต่างๆ มาโดยตลอด T2 เศรษฐกิจของจังหวัดเติบโตด้วยภาคอุตสาหกรรม จึงมีประชากรแฝงและปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยของปทุมธานี (TOWS Matrix)

การทำ TOWS Matrix เป็นการทำให้ได้ข้อเสนอหรือแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 TOWS Matrix สำหรับแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยของปทุมธานี

	จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weakness)
โอกาส (Opportunities)	S1+O3 ของงบประมาณจากส่วนกลางมาปรับปรุงสถานที่กำจัดขยะเดิมให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ ซึ่งจะทำให้ลดผลกระทบต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อมได้ S3+O2 หน่วยงานรัฐส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นร่วมมือกับเอกชนในโครงการพัฒนาสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยในจังหวัด	W3+O4 สร้างความรู้ความเข้าใจกับประชาชนเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยในจังหวัด

ตารางที่ 3 TOWS Matrix สำหรับแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยของปทุมธานี (ต่อ)

	จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weakness)
อุปสรรค (Threats)	S4 +T1 หน่วยงานรัฐส่วนท้องถิ่นต้องเข้าถึงประชาชน ทั้งในด้านความสัมพันธ์ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารรวมถึงการร้องเรียนต่างๆ และเร่งดำเนินการแก้ไขความเดือดร้อนนั้นโดยเร็วและใช้หลักการสื่อสารแบบสองทาง	W3+T2 กำหนดกฎระเบียบว่าด้วยแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทางและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึง และจัดรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเพื่อหาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดปทุมธานีที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนเพื่อลดความขัดแย้ง

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดปทุมธานี พบว่า ปัจจุบันจังหวัดปทุมธานีได้ดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยโดยแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยตกค้างสะสม โดยใช้งบจากส่วนกลางที่ คสช. อนุมัติงบประมาณจำนวน 526.94 ล้านบาท จัดทำแผนแม่บทในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายจังหวัดปทุมธานี ดำเนินการคัดแยกมูลฝอยชุมชนตั้งแต่ต้นทาง และร่วมมือกับภาคเอกชนเพื่อดำเนินการแปรรูปขยะมูลฝอยเป็นพลังงานซึ่งสอดคล้องกับนโยบายภาครัฐตามโรดแมปการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย ของกรมควบคุมมลพิษ (2557) แต่ปัญหาขยะมูลฝอยยังคงมีอยู่เนื่องด้วยจำนวนประชาชนที่เพิ่มมากขึ้นจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจำนวนประชากรจังหวัดปทุมธานีในแผนพัฒนาจังหวัดปทุมธานีพ.ศ.2557-2560 ที่กล่าวว่า ปทุมธานีมีประชากรเพิ่มขึ้นทุกปีและมีประชากรแฝงเข้ามาเป็นแรงงานในสถานที่ก่อสร้าง ตลาดสดและโรงงานอุตสาหกรรม ส่งผลให้การทำการเกษตรของจังหวัดลดน้อยลงไปแม้ว่าสภาพพื้นที่จะเหมาะแก่การเพาะปลูกซึ่งสอดคล้องกับแผนแม่บทในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายจังหวัดปทุมธานีที่กล่าวว่า ภูมิประเทศของจังหวัดเป็นที่ราบลุ่มที่เอื้อแก่การเพาะปลูก แต่การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมมีแนวโน้มลดลงเนื่องจากการขยายตัวของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์จากกรุงเทพมหานครจนเกิดการขยายตัวของเขตเมืองและเขตอุตสาหกรรม

แม้ว่าขยะมูลฝอยตกค้างจะหมดไปแล้วแต่ปัญหาขยะมูลฝอยยังมีอยู่ต่อเนื่อง สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะอย่างยั่งยืนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ตำบลหนองแสง อำเภอกว๊านปทุม จังหวัดมหาสารคามของวิวัฒน์ และคณะ (2548) ที่กล่าวว่า มูลฝอยชุมชนส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในหลาย ๆ ด้านไม่ว่าจะก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม (Pollution) เช่น น้ำเสีย อากาศเสีย การปนเปื้อนของดิน หรือเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของเชื้อโรคและแมลงต่าง ๆ (Breeding Places) และทำให้ผู้ที่พักอาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวเสี่ยงต่อการเป็นโรคต่าง ๆ ได้ง่าย อีกทั้งแต่ละครัวเรือนยังขาดการจัดการขยะมูลฝอยที่ไม่ถูกหลักวิชาการ ขาดการคัดแยกก่อนทิ้ง แล้วองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการจัดเก็บและกำจัดแบบทิ้งเทกอง ซึ่งมีไม่เพียงพอกับปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น ทำให้เอกชนเข้ามารับกำจัดขยะมูลฝอยบางส่วนไปกำจัดที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และสระบุรี ซึ่งสอดคล้องกับกรมโรงงานอุตสาหกรรม (2558) ที่กล่าวว่าจังหวัดปทุมธานีเป็นแบบทิ้งเทกอง (Open Dump) ซึ่งดำเนินการไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการมีทั้งหมด 4 แห่ง แบ่งเป็นของรัฐบาล 2 แห่ง คือเทศบาลเมืองและเทศบาลเมืองปทุมธานี และของเอกชน 2 แห่ง แต่บ่อขยะไม่สามารถรองรับขยะมูลฝอยที่จะจัดการได้ในแต่ละวัน และแม้ว่าปัจจุบันจะมีโครงการ โรงไฟฟ้าจากพลังงานขยะแต่ก็ถูกคัดค้านจากประชาชนเสมอเพราะไม่ไว้ใจ

การดำเนินงานของภาครัฐ ด้านประชาชนยังไม่ตระหนักถึงปัญหาของการจัดการขยะมูลฝอย ไม่ต้องการเสียค่ากำจัดขยะสูง และปฏิเสธสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยหากอยู่ใกล้ชุมชนของตนเอง เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะที่ดีที่จะช่วยลดผลกระทบต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นภาครัฐและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องสร้างความรู้ความเข้าใจกับประชาชนเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยและให้ประชาชนได้ร่วมตัดสินใจเลือกแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยด้วยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านเมืองบัวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลเมืองบัว อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ตของไพจิตร วสันตเสนานนท์ และคณะ (2548) ว่า แนวคิดพื้นฐานของการมีส่วนร่วม (Concept of Participation) เกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ความเดือดร้อนหรือความไม่พึงพอใจร่วมกัน และการตกลงใจร่วมกันของประชาชนที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา

ดังนั้นจังหวัดปทุมธานีควรสร้างรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยปรับปรุงสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยเดิมให้ดีขึ้นและถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยอาจพิจารณาดำเนินงานในลักษณะของโครงการนำร่องเพื่อให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในการดำเนินงานและนำไปสู่การลดความขัดแย้งในการก่อสร้างสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยแห่งใหม่ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ดังแนวทางที่กรมควบคุมมลพิษ ได้ให้ข้อเสนอแนะในการจัดการมูลฝอยชุมชนว่า แนวทางเบื้องต้นที่จะทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยลดลง มีดังนี้ 1) การฟื้นฟูสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย 2) การพัฒนาสมรรถนะในการกำจัดขยะมูลฝอย 3) การเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการเก็บขนขยะมูลฝอย 4) ส่งเสริมสังคมริไซเคิล 5) ส่งเสริมการนำขยะมูลฝอยมาผลิตพลังงาน (WTE) ในขณะเดียวกันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งต้องมีแผนบริหารจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ของตนเอง โดยเริ่มตั้งแต่การคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง

ข้อจำกัดในการศึกษา

ข้อมูลที่ได้ในงานวิจัยบางส่วนได้รับมอบหมายจากผู้แทน ซึ่งส่งผลให้ความคิดเห็นบางประการอาจไม่นำไปสู่การปฏิบัติได้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและอภิปรายผลในช่วงต้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยต่อไปว่าอาจเพิ่มประเด็นการศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์เพื่อคำนวณหาความคุ้มค่าในการจัดการขยะมูลฝอยด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการเลือกรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ. แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในภาวะฉุกเฉิน. กรุงเทพฯ: กรมควบคุมมลพิษ; 2556.

กรมควบคุมมลพิษ. แผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ.2559 – 2564). กรุงเทพฯ: สำนักจัดการกากของเสียและสารอันตราย; 2559.

กรมควบคุมมลพิษ. สถานการณ์ขยะมูลฝอยของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2556. กรุงเทพฯ: สำนักจัดการกากของเสียและสารอันตราย; 2557.

จำลอง โปธิ์บุญ. องค์ประกอบส่วนท้องถิ่นกับการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โดยทุนสนับสนุนงานวิจัย คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์; 2551.

พิริยา วัชรโรทัย, จำลอง โปธิ์บุญ, จุฑารัตน์ ชมพันธ์. การจัดการขยะขององค์ประกอบส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเมืองแกลง จังหวัดระยอง. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม 2557; 2: 71-89.

มูลนิธิสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. คู่มือแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: มาตาการพิมพ์; 2556.

สำนักงานจังหวัดปทุมธานี. แผนพัฒนาจังหวัดปทุมธานี (พ.ศ. 2557 - 2560) ฉบับทบทวน. ปทุมธานี: กลุ่มงาน
ยุทธศาสตร์การพัฒนจังหวัด; 2558.
อาณัติ ตะป็นดา. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2553.